

Tämä on rinnakkaistallenne.

Rinnakkaistallenteen sivuasettelut ja typografiset yksityiskohdat *saattavat poiketa* alkuperäisestä julkaisusta.

Julkaisun tekijä(t): Heikkinen, Anni; Vahtola, Niina Susan

Julkaisun nimi: Tanssiteosprosessi yhteisöllisenä kokemuksena

Julkaisuvuosi: 2018

Versio: Kustantajan versio

Käytä viittauksessa alkuperäistä lähdettä:

Heikkinen, A. & Vahtola, N. S. (2018). Tanssiteosprosessi yhteisöllisenä kokemuksena. *Pedanssi: asiaa tanssista ja tanssikasvatuksesta*, 2(1), 14 - 21.

<https://issuu.com/oamktanssi>

**”Se, että ihminen on kosketuksessa itseensä, kehollisuuteensa ja tunteisiinsa, on edellytys sille, että ihminen voi ymmärtää toista ihmistä”
(Anttila 2001).**

Tanssiteosprosessi yhteisöllisenä kokemuksena

TEKSTI: ANNI HEIKKINEN JA NIINA SUSAN VAHTOLA , KUVAT: LAURE KURKELA

Tanssinopettajakoulutuksessa on tehty useampana vuotena tanssiteos, jonka lähtökohtana on teoksen tuottaminen, yhteisöllinen oppiminen, luovuuden kehittäminen ja ryhmäytyminen. Reunaehdot suunnitteluvaiheessa ovat, että teoksen pituus on 30-45 minuuttia ja, että esitys kiertää oululaisissa kouluissa. Samalla tavoitteena on myös tarjota opiskelijoille menetelmiä yhteisöllisen koreografisen prosessin toteuttamiseen. Tutustumis- ja ryhmäytymisprosessi on samalla myös koreografisen prosessi.

VUOROVAIKUTUKSEN VIRASSA

Dialogisuus prosessin tukirankana perustelee itsensä vuosi toisensa jälkeen. Dialogisessa suhteessa kaikki osapuolet ovat subjekteja, jotka yrittävät yhdessä päästä asetettuihin tavoitteisiin - kyse on siis oppijoiden ja opettajien välisestä yhteistyöstä (Sarja 2003). Lähtökohtaisesti tässä teosprosessissa päätävältä on ollut demokraattisesti koko työryhmällä. Suunnitteluprosessissa korostui reunaehtojen määrittäminen, mutta varsinainen teoksen muotoiluprosessi alkoi vasta siinä vaiheessa, kun osallistujat kokoontuivat ensimmäistä kertaa.

Jo Butterworthin laatimassa mallissa koreografiset prosessit luokitellaan viiteen tyyppiin, joita määrittää se millaisina koreografian ja tanssijan roolit näyttäytyvät. Prosessit asettuvat janalle, jonka toisessa päässä on koreografi asiantuntijana ja tans-

sija instrumenttina ja toisessa päässä janaa kaikki työryhmän jäsenet ovat tasa-arvoisia, teos on yhteisömuotona ja prosessin varrella päätökset tehdään keskustelemalla. (Butterworth 2009.) Sekä koreografian että tanssijan samoin kuin opettajan rooli on dynaaminen ja kunkin rooli voi teosprosessin edetessä saada uuden position.

Ihmisten välinen vuorovaikutus syntyy kehollisesti ja siihen kuuluu puheen, liikkeen ja ilmeiden taso (Seikkula 2017). Tanssiantropologi ja liikuntatieteiden tohtori Maarit Ylönen (2004) kuvaa dialogia kineesteettisenä narratiivina. Hänen mukaansa toisen tanssijan historian tunteminen ja emotionaalinen suhde tanssikumppaniin voi auttaa ymmärtämään jotain sellaista, mitä ei välttämättä ole kovin helppoa pukea sanoiksi. Tasavertaisessa dialogissa on mahdollisuus oivaltaa ja luoda uutta (Törmi 2016; Sarja 2003.) Aitoa dialogisuutta tavoitteleva pedagogiikka puolestaan mahdollistaa sen, että oppijan ja opettajan roolit ikään kuin sulautuvat. Opettaja on liikkeelle panija, kannustaja, tukija ja ohjaaja. Avoin, kunnioittava ja vuorovaikutteinen kohtaaminen on dialogisuuden ydin. (Anttila 2003.) Ilmapii- rin ja turvallisuuden tunteen kannalta voi kuitenkin olla tärkeää, että välillä päätöksiä tehdään opettajan toimesta. Samalla pallolla -teoksen prosessissa me opettajat kerroimme ottavamme johdon käsiimme tarvittaessa, jotta luottamus teoksen valmiiksi saamiseen säilyisi. Teoksen tekemisen edetessä kävikin niin, että puhtaasta demokraattisuudesta poikettiin ajoittain opettajajohtoisin ratkaisuihin.

*Ella Rautamiehellä (edessä),
Maisa Mobergilla ja koko
esiintyjäryhmällä on erityi-
nen suhde esityksen liike-
materiaaliin, sillä jokainen
työryhmässä on saanut
vaikuttaa teoksen kokonais-
muodon syntymiseen.*

TUNTEMUKSET TALTEEN

Samalla pallolla –esityksen prosessi alkoi elokuun 2017 lopussa, opiskelijoiden aloittaessa opintonsa. Alkuvaiheessa teemana oli tutustuminen toisiin, luottamuksen synnyttäminen ryhmän sisällä, luovuuden herättely ja erilaisten liikekokeiluiden tekeminen. Aluksi käytiin läpi teoksen tekemisen reunaehdot. Sovimme myös, että hankalistakin asioista yritetään keskustella yhdessä. Tanssitaiteen tohtori Kirsi Törmin mukaan vuorovaikutukseen perustuvat työtavat koreografisessa prosessissa nostavat väistämättä esiin kunkin osallistujan aiemmat kokemukset siitä, kuinka voi tuoda esiin hankalia tunteita ja uskaltaako niitä kertoa muille. (Törmi 2016.) Kokemukset aiemmista teosprosesseista toivat esiin, että epämuokavuuden ja kuohunnan tunteet ovat tärkeitä ja kuuluvat asiaan.

Esitykseen tähtäävissä tanssiteosprosesseissa on läsnä asettuminen katseen alle sekä esitystilanteessa että harjoitusprosessissa. Katseen alla oleminen voi tuoda pintaan monenlaisia tunteita, myös häpeää.

Vuorovaikutteisessa koreografisessa prosessissa häpeän kokemuksista keskusteleminen sekä avoimen ja levollisen suhtautumisen mahdollistaminen antaa tilaa tunnistaa, sanoittaa ja jakaa tunteita ja kokemuksia. (Törmi 2016.) Välineeksi kokemusten sanoittamiselle otettiin työpäiväkirjan kirjoittaminen. Epämuokavuuden kokemuksille, kritiikille ja monenlaisille tunneilmaisuille pyrittiin antamaan tilaa arvottamatta niitä. Ne kaikki osaltaan kasvattivat yhteistä ymmärrystä teoksen ja tekijöidensä maailmasta.

Opiskelijoiden työpäiväkirjat toimivat pohjana tilanteille, joissa tunnelmia ja kokemuksia jaettiin keskustellen. Ne antoivat myös viitteitä siitä mihin suuntaan teoksen prosessia olisi syytä ohjata. Eräs opiskelija purkaa tunnelmiaan seuraavasti: ”Alussa tunnit ja omat ajatukset niiden jälkeen olivat hieman sekavat; millaista esitystä lähtisimme rakentamaan? Paljonko tanssia se sisältää? Miten ja kuka koreografioi? Tekevätkö kaikki kaiken? Koska aloitamme tekemään? Mutta tajusinkin, että teemme aluksi erilaisia harjoituksia, joilla kokoamme liikemateriaalia ja ideoita. Koska emme aloittaneet heti esityksen suunnittelua ja ideointia, aiheutti se järjestyksen maailmassani paniikkia.”

Alkuvaiheessa kaikki on uutta ja aivan tyhjästä nyhjäiseminen jännittää, pelottaa, ahdistaa ja häpeäkin on läsnä: ”Aluksi oli todella hankalaa heittäytyä joihinkin tehtäviin. Huomasin että aloin helposti miettimään että teenkö oikein tai onko liikkeet tarpeeksi hyviä.” Aiemmat kokemukset tanssijana ovat voineet olla vahvasti opettaja- tai koreografijohtoisia, jolloin tanssijat ovat ikään kuin värit kuvataiteilijan paletissa. Jo Butterworthin kuvaus tällaisessa prosessissa koreografian asemasta on koreografi eksperttinä (choreographer as expert) ja tanssijaa puolestaan Butterworth kuvaa instrumenttina (dancer as instrument) (Butterworth 2009). Dialogisuuden periaatteita noudattava koreografinen prosessi voi olla vieras, koska ei olla totuttu itse vaikuttamaan teoksen liikemateriaaliin tai teoksen syntyyn. Teoksen synnyttäminen on välillä kivulloista: ”Paljon on haastettu omaa mieltä ja tekemistä, oleskelua oman mukavuusalueen ulkopuolella esimerkiksi itselle vaikeilla tehtävien annoilla (tehtävien annot eivät ehkä ole olleet niin konkreettisia, kuin mihin on tottunut, joka tekee asiasta vieraamman).”

Katseen alla oleminen voi tuoda pintaan monenlaisia tunteita, myös häpeää.

HÄMMENNYKSESTÄ HOKSAUKSIIN

Epäuskon hetkinä me opettajat pyrimme keventämään taakkaa opiskelijoiden harjoituksilla lupaamalla varmasti viedä prosessi loppuun. Toki teosprosessin loppupuolelle sattui ikävä flunssa-aalto,

joka asetti omat haasteensa työn edistymiselle; pahimmillaan 16 tanssijasta 9 oli poissa harjoituksista. Toisaalta alituisesti muuttuva tilanne on lisännyt joustavuutta. Tanssijat ovat kyenneet venymään hyppäämällä jonkun toisen rooliin ja yhteistyössä ratkomaan ongelmatilanteet jonkun puuttuessa. Myös meillä opettajilla oli epäuskon hetkemme, mutta kokemus on osoittanut niiden olevan tärkeitä ja kuuluvan luoviin prosesseihin.

Ryhmäprosessi muotoutumisen, kuohunnan, vaikiintumisen ja kypsän toiminnan vaiheineen oli Samalla pallolla –projektissa läsnä. Ryhmässä työskentely oli muutakin kuin auvoa: ”Ryhmässä työsteessä on ollut välillä vaikeaa saada kaikkien ääni kuuluviin.” Ryhmä on joukko vuorovaikutuksessa olevia ihmisiä, joilla on yhteinen tavoite, pelisäännöt ja normit sekä johtaja. Ryhmän yhteiseen taipaleeseen sisältyy turhautumista ja ahdistusta, minkä perustana on ryhmän jäsenten riippuvuuden

ja itsenäisyyden tarpeiden täyttymisen mahdollistuminen. Pienryhmään voidaan katsoa kuuluvan 3-15 jäsentä ja 16-30 henkilöä on keskiuuri ryhmä ja yli 30 henkilöä on suurryhmä. Mitä suurempi ryhmä on kyseessä sitä vähemmän vuorovaikutusta. (Öystilä 2009.) Työpäiväkirjan kirjoittamisen yhtenä tavoitteena olikin antaa ääni myös niille osallistujille, jotka eivät ehkä ryhmätilanteessa kovin mieluusti tuo omia mielipiteitään esiin.

Teoksen prosessin etenemiseksi opiskelijoilla oli erilaisia rooleja, joissa he sukkuloivat joustavasti vaikka aikataulu oli tiukka. Se oli toisaalta teoksen prosessia selkeästi rajaava tekijä ja siten piti toimintaa yllä. Se myös nosti esiin osallistujien kyvyn johtaa itseään ja muita annetussa aikaraamisessa kohti yhteistä tavoitetta. Rajoja asetimme myös me opettajat: ”Opettajat ovat antaneet yllättävän paljon ohjenuoria ja raameja projektin tuotokselle, mikä ei ole lainkaan huono asia. Aloittaessamme projektia olin siinä luulossa, että opettajat puuttuvat hyvin vähän sisältöön. Koen, että annetut ohjeet ovat vain inspiroineet ja herättäneet mielenkiinnon uusien juttujen tutkiskelulle.”

YLEISÖN KANSSA KOKEMASSA

Tällä hetkellä olemme siinä tilanteessa, että Samalla pallolla -teoksesta on vielä kolme esitystä jäljellä. Esityksperiodin alkaessa teokseen rakentui vielä yksi vuorovaikutuksen taso: suhde yleisöön. Vaikutti siltä, että usko teoksen kantavuuteen syntyi vasta ensimmäisessä esityksessä kun päästiin esiintymään varsinaiselle kohderyhmälle: alakoululaisille. Lapset ovat eläneet teoksen maailmassa keskittyneesti ja esityksen jälkeen kyselleet ja kommentoineet innokkaasti. Näissä kohtaamisissa on selvinnyt upeita tarinoita, joita katsojat ovat teoksen maailmasta muodostaneet. Lopputansseissa lapset ja tanssinopettajaopiskelijat yhdessä tanssivat ja elivät näin todeksi teoksen aiheen: Samalla pallolla täällä kaikki ollaan.♦

LÄHTEET

Anttila, E. 2003. *A Dream Journey to the Unknown Searching for Dialogue in Dance Education*. Theatre Academy, Department of Dance and Theatre Pedagogy. Acta Scenica 14. Helsinki: Yliopistopaino.

Butterworth, J. 2009. ”Too many cooks? – A framework for dance making and devising.” *Contemporary Choreography – A Critical Reader* toim. Jo Butterworth ja Liesbeth Wildschut. Abingdon: Routledge. 186-189.

Törmi, K. 2016. *Koreografisen prosessin vuorovaikutuksena*. Taideyliopiston Teatterikorkeakoulu, esittävien taiteiden tutkimuskeskus. Acta Scenica 46. Helsinki: Edita Prima. 74; 155

Sarja, A. 2003. *Dialogisuus ja aito kohtaaminen ohjausprosessissa*. Teoksessa Silkelä Raimo. 2003. (toim.) Tutkimuksia opetusharjoittelun ohjaamisesta. Suomen harjoittelukoulujen vuosikirja N:o 1. Joensuu: Joensuun yliopistopaino. 86

Ylönen, M. 2004. *Sanaton dialogi. Tanssi ruumiillisena tietona*. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House. 33.

Seikkula, J. 12.5.2017. *Dialoginen kohtaaminen - mieli syntyy vuorovaikutuksessa toisiinsa*. YLE Tiedeykkönen. Viitattu 16.2.2018. <https://areena.yle.fi/1-4068447>

Öystilä, S. 2001. *Ryhmäprosessin hyödyntäminen yliopisto-opetuksen haasteena*. Teoksessa Poikela Esa & Öystilä Satu 2001

(toim.) *Tutkiminen on oppimista ja oppiminen tutkimista*. Tampere University Press. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Juvenes Print.

Esityksperiodin alkaessa teokseen rakentui vielä yksi vuorovaikutuksen taso: suhde yleisöön.

KIRJOITTAJISTA

Anni Heikkinen on Oamkin tanssinopettajakoulutuksen lehtori. Hänen opetusalojaan ovat mm. paritanssin eri muodot ja ainepedagogiikka, tanssikulttuurin opinnot sekä harjoitteluopintojen koordinointi.

Niina Susan Vahtola on Oamkin tanssinopettajakoulutuksen lehtori ja tutkintovastaava. Opinto-ohjaustyön lisäksi hänen opetusaineisiinsa sisältyy mm. pedagogisia opintokokonaisuuksia.

Ensimmäisen vuoden taidepedagoginen projekti vahvistaa opiskelijaryhmän vuorovaikutustaitoja ja yhteisöllisyyttä.

Heittimet oikeisiin linjoihin. Esitykseen valmistautumisen eri vaiheet koetaan käytännön kautta, sillä myös näyttämötekniisten elementtien ymmärtäminen on tärkeä osa tanssinopettajan ammatinkuvaa. Ella Rautamies ja Anniina Koivuniemi virittävät koulukiertueella esityksen valokalustoa kokenein ottein.

Kouluesitysten aamut ovat aina aikaisia. Työryhmä kokoontuu kotikampuksella yleensä jo klo 7.30, jotta roudaus, rakennus, lämmittely ja tilaharjoitus ehditään tehdä ennen ensimmäistä esitystä noin klo 10. Milla Lassilalla lämmittely on jo tehty, joten vielä on aikaa tarkistaa esitysmeikki ennen lavalle menoa.

Samalla pallolla -esitys tavoittaa satoja Oulun alueen koululaisia tammi-maaliskuun aikana. Esitys rohkaisee katsojaa muodostamaan tapahtumista oman kehystarinan. Prosessin myötä tekijöiden näkökulmiksi muodostui matkustaminen maailman ympäri, huoli maapallon tilasta sekä toiseuden ja yhdessä olemisen teemat.

Esitys loppuu kaikkien yhteiseen tanssiin. Kollektiivinen liikekamus helpottaa myös esityksen jälkeisten katsojakontaktien syntyemisessä. Koululaiset ovatkin keskustelleet esityksen aiheista innokkaasti. Anni Kirppu ottaa katsojapalautteen mieluusti vastaan ja hyödyntää kuulemaansa seuraavalla esityskerralla.